

אַ שמועסקרייז אויף יידיש!

Ja, nu det ser ut att bli verklighet till slut! Vårt upprop om en Jiddischcirkel har gett resultat. Alla som vill prata jiddisch och höra וואָרט אַ שייַן יידיש וואָרט är välkomna till biblioteket på Neuberghska söndagen den 11 december klockan 15. Människor med olika erfarenheter och bakgrund träffas och samtalar under gemytliga former över en kopp kaffe med tilltugg. De som inte känner sig så säkra på *mameloshn* får tillfälle att lyssna och lära av dem som vill dela med sig av sin kunskap. Vi träffas för första gången andra söndagen i december och förhoppningen är att detta kan fortsätta en gång i månaden.

כּוּה רֶאָזענפֿאַרב

I jiddischpressen i början av året kunde vi läsa att Chava Rosenfarb avlidit den 30 januari efter ett långt liv eller som man säger på jiddisch:

זי איז אַוועק פֿון אונדז אין די אייביקייט...

Den i Kanada bosatta författarinnan tilldelades så sent som 2006 ett hedersdoktorat vid Torontos universitet för sin insats som författare på jiddisch.

Hon föddes 1923 i Łódź. Fadern var kypare och mamman textilarbeterska, båda aktiva bundister. Under kriget levde familjen i gettot, där Chava avlade studentexamen och snart fick kontakt med författare och poeter, som stödde hennes skrivande.

Sedan de kommit till Auschwitz 1944 lyckades Chava med mor och syster hålla samman genom att utge sig vara systrar. De tre kvinnorna kom via arbetsläger till Bergen-Belsen och så småningom till Belgien.

Hennes första bok "די באַלאַדע פֿון נעכטיקן וואַלד" trycktes i London 1947.

1949 gifte sig Chava med sin barndomsvän från Łódź, Heniek Morgentaler, och paret utvandrade till Kanada 1950.

I det nya hemlandet utvecklades hennes skrivande genom kontakten med andra jiddischförfattare som Melech Rawicz och J I Segal. Hon skrev både prosa och poesi men hennes mest kända verk är trilogin "דער בוים פֿון לעבן", som hon själv översatte till engelska under titeln "the Tree of Life" (1972). Boken är en krönika över livet i gettot men handlingen slutar vid den första transporten därifrån till Auschwitz. Romanen gav henne ett flertal prestigefyllda priser och anses vara ett mästerverk på modern jiddisch.

Ett flertal diktsamlingar hann hon också med. Här är en dikt från hennes sista diktcykel "Ut ur Paradiset":

דער בוים פֿון ליבע

זיי האָבן נישט געוויסט,
אַז ליבע איז אַ בוים, אַ זעלטענער,
פֿון צאַרטן, דינעם גליק -
וואָס טאַמער האַקט מען אָפּ ביי אים אַ צווייג
וואַקסט זי מער ניט אויס צוריק.

זיי האָבן זיך געוונדערט,
וואָס דער שמייכל צווישן זיי
האַט אַלע טעמען פֿון אַ טרער -
און ניט פֿאַרשטאַנען, אַז אַ צווייגלאַזער שטאַם
איז שוין קיין בוים ניט מער.

פֿון "אַרויס פֿון גן-עדן" 1965

Hennes dotter Golda Morgentaler administrerar en hemsida, som ägnas Chava Rosenfarbs minne: <http://chavarosenfarb.com/> Där kan man ta del av biografiskt material med ett flertal fotografier, hennes bibliografi samt även läsa flera dikter på jiddisch.

Det är intressant att läsa att familjen Rosenfarb under en kort period delade sitt gömställe i gettot med Chavas bästa väninna, Zenia, och hennes familj. För en svensk läsare är ju namnet Zenia (senare gift Larsson) välbekant som en annan skildrare av livet i Łódź getto.